

Ośrodek Dawców Szpiku UCK w Gdańsku

Przeszczepianie szpiku/komórek krwiotwórczych krwi obwodowej jest zabiegiem ratującym życie. Powodzenie transplantacji wciąż jeszcze zależy przede wszystkim od pełnej zgodności w układzie HLA między dawcą a biorcą. Statystycznie tylko 25-30% chorych ma zgodnego dawcę rodzinnego. Dla pozostałych chorych szansą są dawcy niespokrewnieni. Polimorfizm układu sprawia, że prawdopodobieństwo dobrania dwojga ludzi zgodnych w zakresie 5 loci HLA (-A, -B, -C, -DR, -DQ) jest możliwe, gdy zasoby rejestru potencjalnych dawców liczone są w milionach. Z tego powodu rejestry krajowe łączą się w światową bazę Bone Marrow Donor Worldwide (BMDW), w której jest obecnie około 30 mln ochotników.

W Polsce, od września 2010 r., funkcjonuje Centralny Rejestr Niespokrewnionych Potencjalnych Dawców Szpiku i Krwi Pępowinowej (CRNPDSiKP). Jednostkami rekrutującymi potencjalnych dawców są ośrodki dawców szpiku (ODS). Jest ich w całej Polsce 15, wśród nich ODS UCK w Gdańsku. Wszystkie ośrodki dawców mają dostęp do informatycznego systemu Centralnego Rejestru. Dzięki temu mogą sprawnie przekazywać dane pozyskanych dawców do Centralnego Rejestru, a także możliwa jest trójstronna wymiana informacji przy procedurze doborowej pomiędzy ODS, ośrodkiem poszukującym/przeszczepiającym i Centralnym Rejestrem.

Ośrodek Dawców Szpiku Uniwersyteckiego Centrum Klinicznego w Gdańsku istnieje od 2011 r. i działa w strukturze Kliniki Hematologii i Transplantologii, przy ścisłej współpracy z Laboratorium Immunologii i Transplantologii UCML UCK. Kierownikiem jest prof. Andrzej Hellmann. Warunkiem podstawowym utworzenia i funkcjonowania ODS jest udzielane na 5 lat pozwolenie Ministra Zdrowia w zakresie działalności określonej w art. 16a ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów. Uzyskanie takiego pozwolenia poprzedza bardzo wnikliwa kontrola przeprowadzana przez audytorów z Krajowego Centrum Bankowania Tkanek i Komórek i przedstawiciela Krajowego konsultanta ds. hematologii oraz pozytywna opinia Krajowej Rady Transplantacyjnej. W lipcu 2016 r. ODS UCK uzyskał po raz kolejny pozwolenie, ważne do 2021 r. na Działanie Ośrodka. Ze względu na globalny charakter współpracy, musi uwzględniać Dyrektywę Wspólnoty Europejskiej, a także zalecenia organizacji międzynarodowych – WMDA (World Marrow Donor Association), JACIE-FACT (Joint Accreditation of Cellular Therapy). Podstawowym aktem prawnym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest ustawa z 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów. Ponadto Minister Zdrowia wydał liczne rozporządzenia szczegółowo regulujące pracę, z czego najważniejsze jest z 12 marca 2010 r. w sprawie ośrodków dawców. Rozporządzenie okre-

1	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa Białystok
2	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa Katowice
3	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa Lublin
4	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa Poznań
5	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa Kielce
6	Uniwersyteckie Centrum Kliniczne, Gdańsk
7	Uniwersytecki Szpital Dziecięcy, Kraków
8	CSK UM Łódź
9	Wojskowy Instytut Medyczny, Warszawa
10	Instytut Hematologii i Transfuzjologii, Warszawa
11	Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, Warszawa
12	NZO Z MEDIGEN, Warszawa
13	Fundacja DKMS Polska
14	Fundacja Urszuli Jaworskiej, Warszawa
15	Dolnośląskie Centrum Transplantacji i Komórkowych, Wrocław

Ośrodki dawców szpiku w Polsce w 2017 r.

śla m.in. sposób pozyskiwania i badania potencjalnych dawców szpiku i komórek krwiotwórczych krwi obwodowej, standardowe procedury operacyjne obowiązujące w ODS oraz sposób sprawowania opieki nad potencjalnym, a następnie rzeczywistym dawcą.

Punktem wyjścia działania ODS jest pozyskiwanie potencjalnych dawców do rejestru. Celem jest stworzenie jak największego zbioru tak, by możliwe było znalezienie dla chorego jego genetycznego bliźniaka. Na terenie UCK, w pobieralni materiału do badań laboratoryjnych, jest stały punkt rekrutacyjny, dzięki czemu po podjęciu decyzji, każda osoba chętna może się zgłosić. Również stała rekrutacja przeprowadzana jest we współpracy z Regionalnymi Centrami Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Gdańsku, Słupsku i Szczecinie. Dla wygody osób mieszkających w innych miejscowościach organizowane są akcje wyjazdowe. Zazwyczaj są one przeprowadzane wspólnie z koordynatorami transplantacji UCK. Staramy się, żeby miejscem akcji były jednostki służby zdrowia. Niezwykle cenny jest wówczas udział miejscowych koordynatorów szpitalnych. Nie akceptujemy pozyskiwania dawców za wszelką cenę, ponieważ uważamy, że decyzja

Wyjazdowa akcja transplantacyjna

powinna być przemyślana i stała. Dlatego nie organizujemy akcji na stadionach, w centrach handlowych czy na deptaku w kurorcie. Uważamy, że odpowiedzialną grupą jest młodzież

Przykładowy plakat informacyjny

Studenci zachęcający do udziału w akcji

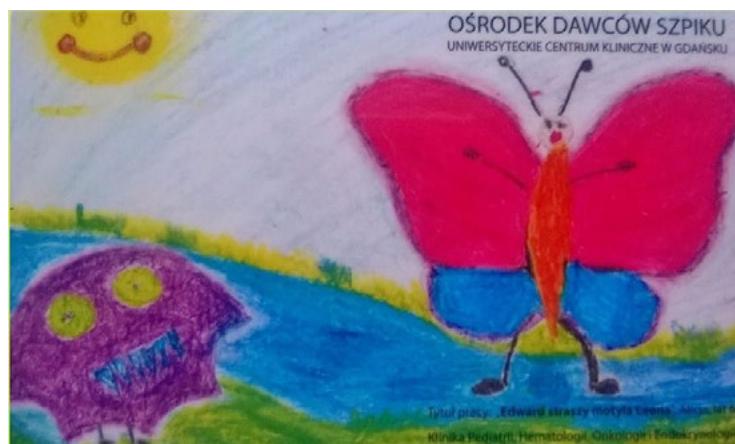

Wykład dr. Michała Tasznera

akademicka – stąd współpraca z uczelniami, zwłaszcza z Gdańskim Uniwersytem Medycznym i Uniwersytem Gdańskim. Młodzi ludzie wykazują się ogromną kreatywnością, przygotowując plakaty informacyjne, a w dniu akcji przypominając swoim kolegom o możliwości przystąpienia do grona potencjalnych dawców. W czasie rekrutacji, zgodnie ze standardami musi być zachowany obszar recepcji, w którym kandydat na potencjalnego dawcę szpiku/kk może przeczytać materiały informacyjne i wypełnić formularze – *Kartę ewidencyjną dawcy* i *Ankiętę zdrowotną dawcy*, obszar konsultacyjny, gdzie może od kompetentnej osoby uzyskać wiedzę dotyczącą dawstwa szpiku/kk, a także w sposób poufny przedyskutować, problemy dotyczące wypełnianej ankiety zdrowotnej i wreszcie obszar pobierania próbek krwi do badań HLA.

W celu zwiększenia wiedzy na temat dawstwa szpiku/kk i sposobu przystąpienia do rejestru, prowadzimy także działalność edukacyjną poprzez wykłady, a także stałe informacje umieszczone na stronie www.szpik.gumed.edu.pl oraz dystrybucję ulotek i plakatów.

Liczba potencjalnych aktywnych dawców w bazie ODS UCK w dniu 31 grudnia 2016 r. wynosiła 16 114 osób i systematycznie wzrasta. Jest to ogromny sukces, ponieważ pozyskiwanie potencjalnych dawców, chociaż wymaga dużego wysiłku to dopiero początek aktywności ODS. Wpisanie potencjalnego dawcy do CRNPDSiKP, czyli jego „aktywacja”, możliwa jest dopiero po wykonaniu kosztownego oznaczenia HLA. Badanie to finansowane jest przez MZ na

Pamiątkowa „karta dawcy”

Pobieranie próbek krwi

Jeden z naszych dawców

podstawie odrębnych, corocznie ogłaszanych konkursów, w których przydzielane są publiczne środki na ten cel. Pacjent wpisany do rejestru otrzymuje powiadomienie wraz z pamiętkową „kartą dawcy”. Następnie dawca – zarówno potencjalny, jak i rzeczywisty, objęty zostaje naszą opieką. Zaczyna się codzienna praca na linii ODS – CRNPDSiKP – potencjalny dawca – rzeczywisty dawca. Potencjalny dawca figuruje w rejestrze ODS do 60 roku życia. Ważne jest, by nie utracić z nim kontaktu, dlatego konieczna jest aktualizacja danych adresowych. Potencjalny dawca może to uczynić na bieżąco drogą mailową, telefoniczną lub pocztową.

Gdy na podstawie zgłoszenia do Centralnego Rejestru okaże się wstępnie, że potencjalny dawca z naszego ODS jest kandydatem na dawcę, zadaniem pracownika jest skontaktowanie się z nim, uzyskanie potwierdzenia zgody, a następnie wykonanie badań tzw. dotypowania. Na tym etapie Laboratorium Immunologii i Transplantologii Klinicznej UCML UCK, legitymizując się pozwoleniem MZ na wykonywanie tych czynności, oznacza antygeny HLA na poziomie wysokiej rozdzielczości precyzyjnymi technikami molekularnymi. Potwierdzenie wymaganej do transplantacji zgodności pozwala na rozpoczęcie kolejnego etapu procedury. Ostateczne zaakceptowanie zgodnego tkankowo dawcy i zmiana jego statusu „potencjalny” na „kandydat” na dawcę następuje dopiero na podstawie szeregu badań laboratoryjnych określających jego dobry stan zdrowia, wykluczenie nosicielstwa wirusów oraz po wnikliwych konsultacjach medycznych przeprowadzanych przez zespół lekarzy z Kliniki Hematologii i Transplantologii UCK. Badanie, tzw. *Work-up* oraz pisemna zgoda kandydata jest ostatecznym etapem. Wybór metody pobrania materiału przeszczepowego (szpik z talerza kości biodrowej czy komórki krwiotwórcze z krwi obwodowej, po wcześniejszej mobilizacji) zależy od wskazań medycznych wobec biorcy oraz od woli dawcy. Podczas spotkania potencjalny dawca uzyskuje szczegółowe informacje o technice pobierania, ewentualnych skutkach ubocznych pobrania i korzyściach dla biorcy, ale ostatecznie zawsze decyzja dawcy jest nadrzędna.

Pobranie materiału przeszczepowego jest ukoronowaniem pracy całego zespołu ODS. Najczęściej pobieranie materiału

Zrealizowane Procedury	Dotypowania	Próbki krwi	Pobrania	Suma procedur na dany rok
ROK 2016	39	25	5	69
ROK 2015	31	20	2	53
ROK 2014	35	28	4	67
ROK 2013	26	25	2	53
ROK 2012	25	15	5	45
SUMA	156	113	18	287

Zestawienie realizowanych procedur przez Ośrodek Dawców Szpiku w Gdańsku w latach 2012-2016

Odnaka Dawcy Przeszczepu

przeszczepowego odbywa się w Pracowni Cytaferazy, która przekazuje materiał do Banku Tkanek i Komórek skąd odbierany jest przez kuriera z właściwego ośrodka transplantacyjnego. Po pobraniu, dawca rzeczywisty, zgodnie z rozporządzeniem MZ z 29 sierpnia 2008 r. w sprawie odznak *Dawca Przeszczepu* i *Zasłużony Dawca Przeszczepu*, zostaje przez kierownika ODS UCK uhonorowany legitymacją i odznaką. Przez kolejne 10 lat dawca pozostaje pod opieką ODS UCK i zgodnie z procedurą *Follow-up* jego stan zdrowia jest monitorowany.

W latach 2012-2016 ODS UCK zrealizował 287 procedur związanych z przekazaniem próbki krwi do innego ośrodka (113 procedur), dotypowaniem (156 procedur) i pobraniem (18 procedur). Materiał przeszczepowy przekazaliśmy chorym w Polsce, ale także w Europie (Czechy, Chorwacja, Niemcy, Wielka Brytania) i za oceanem (Kanada), dołączając w ten sposób do wielkiej rodziny BMDW.

dr Grażyna Moszkowska,
zastępca kierownika ODS ds. organizacyjnych,
zastępca kierownika UCML ds. immunologii i transplantologii klinicznej

W dniu 31 marca 2017 r. zmarła

Krystyna Gorlewicz

strażnik ochrony mienia GUMed. Zatrudniona w Uczelni od 1 września 2016 r.